ASOCIAŢIA ARHEO VEST
TIMIŞOARA

ARHEOVEST

I

-IN MEMORIAM LIVIU MĂRUIA-

Interdisciplinaritate în Arheologie şi Istorie

Timişoara, 7 decembrie 2013

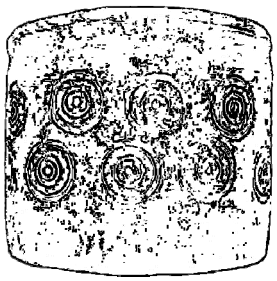

* *

JATEPress Kiadó
Szeged
2013

Editori:
Andrei STAVILĂ
Dorel MICLE
Adrian CÎNTAR
Cristian FLOCA
și Sorin FORȚIU

Coperta: Aurelian SCOROBETE TROI, http://www.reinhart.ro
Foto copertă: Ioana CLONȚA

Această lucrarea a apărut sub egida:

Asociația ArheoVest Timișoara

Universitatea de Vest din Timișoara

CONSILIUL JUDEȚEAN TIMIȘ

© **Arheo Vest, Timișoara, 2013**
Președinte Lorena VLAD
www.arheovest.com

ISBN 978-963-315-152-5 (összes/general)
ISBN 978-963-315-153-2 (Vol. I), ISBN 978-963-315-154-9 (Vol. II)

Responsabilitatea pentru conținutul materialelor revine în totalitate autorilor.

referință
bibliografică

LUPTA PENTRU PUTERE ÎN URSS DUPĂ MOARTEA LUI LENIN

*Ionuț-Marian Filipescu**

* Universitatea din București, Master Istorie și Civilizație; filipescuionut@yahoo.com

Abstract. In 1923, after the second stroke of Lenin, the question of succession in the Bolshevik Party was broth into attention. Candidates for the position of Lenin were Stalin, the Zinoviev-Kamenev tandem and Trotsky, without getting rid of the influence of Bukharin who, although not a competitor, could confer an advantage for any of the competitors. The greatest fear of Lenin was that, after his death, the party will be split (in his view, the relationship between Stalin and Trotsky was the main potential source for division of the party) and in order to avoid this, he asked the increase of the number of Central Committee members.
In order to reduce the influence of Trotsky - his main rival - Stalin allied with Zinoviev and Kamenev, forming the so-called *troika* group. The members of this alliance have begun attacks against Trotsky, accusing him of factionalism and defeatism, the main concerns of Lenin. The position of Stalin, the one as General Secretary of the Central Committee of CP (b) allowed him to attract a large number of new members who helped him when he needed votes in the party meetings. In almost all party sessions resolutions were voted against Trotsky. Following numerous pressures in January 1925, Trotsky decided to submit his resignation as Nation's Commissar of Army and Navy Problems.
Along with the defeat of Trotsky, the cohesion of the *troika* has significantly decreased since the objective of the alliance was achieved. This way, the General Secretary was allied with the right wing of the party, having as sustainers Bukharin, Rykov and Tomsky. Although they were excluded from their administrative functions, the members of the united opposition (part of the alliance were Zinoviev, Kamenev and Trotsky), only in 1927, Stalin gained the final victory against them by excluding them from the party.
As previously done, Stalin broke the relationship with his former sustainers allying with newcomers into the party, which owe their positions to the General Secretary. In 1928, Stalin began attacks against Bukharin and his sustainers. The main reasons for conflicts between them were represented by the economic politics adopted by the party. Thus, throughout the year 1929, in party meetings occurred attacks between Stalin and Bukharin. In November 1929 occurred the public capitulation of Bukharin and his sustainers. At this point, Stalin became the absolute leadership of the party.
Trough the ability of manipulating members of the party, Stalin struggled to become Lenin's successor, leading the Soviet Union for more than two decades, during which the Soviet state has undergone important changes in all sectors of life. The collectivization of agriculture, the industrialization, the Great Terror of the '30s, but also the saving of the country during the Great Patriotic War are just some consequences of the accession to power of the merciless Georgian, Joseph Vissarionovich Dzhugashvili, called *Stalin*.

Keywords: struggle, alliance, leadership, politics, communism.

Lupta pentru poziția de lider al Partidului Comunist (bolșevic)[1], ce a survenit după moartea liderului bolșevic Vladimir Ilici Ulianov (zis *Lenin*), reprezintă un episod definitoriu pentru istoria Europei – și, de ce nu, al întregului glob – în secolul al XX-lea. Importanța pe care o are succesiunea în unicul partid al Uniunii Sovietice este lesne de înțeles, date fiind drasticele mutații suferite de tânărul stat sovietic. Nu mai puțin importante sunt schimbările survenite în numeroasele state care vor intra sub influența totalitarismului de tip comunist.

Succesorul lui Lenin avea să conducă PC (b) timp de aproape trei decenii. În acest interval cronologic, Uniunea Sovietică va suferi profunde transformări în toate sectoarele vieții. Colectivizarea agriculturii, industrializarea, Marea Teroare din anii '30, dar și salvarea țării în Războiul pentru Apărarea Patriei[2] sunt doar câteva urmări pe care le-a avut accederea la putere a neîndurătorului georgian, Iosif Vissarionovich Djugașvili, zis *Stalin*.

La data de 26 mai 1922, Lenin a suferit primul atac cerebral, oboseala cronică acumulată în anii zbuciumați ce au urmat Revoluției din Octombrie și Războiului Civil punându-și amprenta asupra sănătății sale. După acest atac, profesorul Kramer nota: "*La baza bolii lui nu se află numai suprasolicitarea creierului, ci și o perturbare gravă a circulației craniene*"[3]. În urma acestui eveniment, s-a pus problema succesiunii în partid, în acel moment situația economică a țării fiind în plin proces de stabilizare, dată fiind adoptarea Noii Politici Economice (în anul 1921).

La Congresul al XI-lea al PC (b) s-a hotărât crearea unei noi funcții – cea de Secretar General al Comitetului Central – și desemnarea lui Stalin în această funcție, în urma propunerilor făcute de către Lenin[4]. Postul pe care Stalin îl ocupa a căpătat o deosebită importanță datorită circumstanțelor. A controla Secretariatul constituia un element deosebit de important în lupta pentru întâietate ce avea să survină după moartea lui Lenin. De la Congresul al XII-lea al PCUS, Stalin era cel care numea membri în posturile economice, nu după criteriile competenței, ci după supunerea beneficiarilor în executarea ordinelor date de el. Secretarul General îi desemna pe secretarii comitetelor provinciale, care, la rândul lor, îi alegeau pe secretarii comitetelor subalterne și așa mai departe, până la celula de bază. Astfel, nu mai existau alegeri, creându-se, în schimb, o ierarhie de secretari, un aparat de secretari și o psihologie de secretari[5].

În cea de-a doua fază a bolii lui Lenin, în 1923, neînțelegerile din cadrul Biroului Politic au început să se agraveze. În momentul când a devenit clar că Lenin nu va mai putea conduce partidul datorită stării sale precare de sănătate, printre liderii bolșevici au apărut trei puncte de vedere în ceea ce privește politica optimă pe care trebuia să o urmeze partidul: latura stângă, reprezentată de Troțki, susținea că bolșevicii trebuiau să sprijine mișcările revoluționare din străinătate, fără de care

[1] În continuare, PC (b).
[2] Sintagmă folosită de către sovietici pentru a desemna războiul împotriva Germaniei hitleriste.
[3] Volkogonov, 1994, p. 443.
[4] Medvedev, 1991, p. 30.
[5] Souvarine, 1999, p. 282.

socialismul ar fi fost pierdut. El era de părere că URSS era nevoită să urmeze o politică internă militantă şi socialistă[6]. În asentimentul opiniilor acestuia se aflau şi alţi lideri comunişti de frunte, precum Zinoviev şi Kamenev.

Grupul centrist, condus de Stalin, considera că statul sovietic putea crea socialismul; în publicaţia *Fundamentele Leninismului*, apărută la începutul anului 1924, Stalin a explicat viziunea sa în ceea ce priveşte viitorul partidului, insistând că se poate construi o economie socialistă într-un singur stat[7]. De altfel, Secretarul General a ajuns la concluzia că, deşi revoluţia mondială nu avea, deocamdată, premise pentru a izbucni, socialismul putea fi construit în URSS, date fiind populaţia, dimensiunile şi resursele sale uriaşe; în acest sens, era solicitat sprijinul poporului pentru transformarea ţării[8].

Segmentul de dreapta, condus de veritabilul teoretician Nikolai Buharin, era de acord cu opinia "stângii", conform căreia socialismul din URSS depindea de izbucnirea revoluţiei socialiste mondiale, dar, într-un spirit realist, a înţeles că acest eveniment era departe de a fi realizat, drept pentru care accepta compromisul reprezentat de Noua Politică Economică[9].

1. Testamentul lui Lenin

Devenea evident faptul că Lenin nu va mai putea fi conducătorul Partidului din cauza stării sale de sănătate, care continua să se agraveze. Atunci când doctorii, care se îngrijeau de liderul partidului, s-au întâlnit cu Stalin, Kamenev şi Buharin şi au raportat starea în care se afla acesta, cei trei au hotărât că pacientul "*are voie să dicteze în fiecare zi cinci sau zece minute, dar nu scrisori, ci simple note, la care nu trebuie să aştepte răspuns*"[10]. Cu toate acestea, Lenin a dictat *Scrisoarea către Congres* în zilele de 24, 25 şi 26 decembrie 1922, revenind la ea în data de 4 ianuarie 1923, data vestitului post-scriptum în care face scurte caracterizări tovarăşilor săi, în special Troţki şi Stalin[11]. Acest document este edificator pentru a înţelege cum anume îi privea Lenin pe principalii membri ai Comitetului Central[12]. Cu toate acestea, el nu a dat indicaţii clare în ceea ce priveşte succesiunea la conducerea Partidului.

Cea mai mare temere a lui Lenin era aceea că, după moartea sa, în partid vor avea loc sciziuni (în viziunea acestuia, relaţiile dintre Stalin şi Troţki reprezentau principala posibilă sursă a dezbinării partidului), iar pentru a evita acest lucru, el a cerut mărirea numărului membrilor CC[13]; în urma lucrărilor Congresului al XIII-lea (23-31 martie 1924), numărul membrilor a crescut de la 57 la 87[14].

---

[6] Riasanovsky, 2001, p. 505.
[7] Deutscher, 1953, p. 346.
[8] Riasanovsky, 2001, p. 505.
[9] Riasanovsky, 2001, p. 505.
[10] Volkogonov, 1994, p. 448.
[11] Volkogonov, 1994, p. 448-449.
[12] În continuare, CC.
[13] McNeal, 1959, p. 300.
[14] Werth, 2001, p. 48.

Pretendenţii pentru ocuparea poziţiei lui Lenin erau Stalin, tandemul Zinoviev-Kamenev şi Troţki, fără a scăpa din vedere influenţa lui Buharin, care, deşi nu era un concurent, putea conferi un atu pentru oricare dintre competitori[15].

În *Scrisoarea către Congres* (cunoscută în istoriografie drept *Testamentul lui Lenin*), Lenin a făcut scurte caracterizări câtorva membri ai CC; astfel, asupra lui Stalin plana îndoiala capacităţii sale de a folosi în mod raţional puterea (prea mare) pe care o avea în propriile mâini[16]. Troţki, unul din cei mai apropiaţi oameni ai lui Lenin, era conceput ca şi unul dintre cei mai capabili oameni politici ai Comitetului Central, dar, "*păcatele*" sale erau mândria şi plăcerea pentru latura administrativă a muncii[17].

Prin intermediul acestui document, Lenin a restrâns numărul posibililor lideri ai partidului la doi: Stalin şi Troţki. Este evident faptul că, în viziunea sa, Troţki era favoritul la preluarea conducerii PCUS. Cu toate acestea, fondatorul Armatei Roşii nu a ştiut să profite de avantajul pe care i-l putea conferi *Testamentul lui Lenin.* Troţki îi apărea lui Lenin drept cel mai sigur dintre continuatorii lui, cel mai apt să guverneze statul în spiritul socialismului, fiind personalitatea cea mai proeminentă din Comitetul Central, atât prin calităţile intelectuale, cât şi prin forţa caracterului. Dar toate acestea nu făceau din el succesorul lui Lenin. Îi lipseau simţul politic, fără de care nimeni nu îndrăznea să aspire la conducerea partidului, cât şi, mai ales, simţul practic[18]. Relaţiile dintre cei doi ne sunt dezvăluite din scrisorile care au supravieţuit epocii staliniste, multe dintre ele, în special cele în care Lenin formulase aprecieri la adresa lui Troţki, fiind arse. Stalin a examinat cu atenţie corespondenţa dintre Lenin şi Troţki, apelativele la adresa lui Troţki, precum "*carierist sordid*", "*ticălos*" şi "*porc*", fiind folosite cu abilitate de către Stalin în lupta sa contra acestuia[19].

Lupta pentru sprijinul lui Lenin i-a dat câştig de cauză lui Stalin, acesta îmbrăcând mantia apărătorului leninismului, erijându-se în principalul lui interpret; Troţki nu a fost în stare să-şi însuşească acest tertip, care l-a făcut invulnerabil pe adversarul său, încercarea sa de a-l atrage pe Lenin a eşuat, toţi cei care îl atacau cu fervoare având grijă să se refere la rezoluţia acestuia privitoare la unitatea partidului[20].

Liderul partidului avea o uriaşă încredere în Stalin (sau, mai degrabă, în tăria sa de caracter), mărturie în acest sens fiind scrierile Mariei Ulianova (sora lui Lenin), care relatează că, în momentele în care Lenin se simţea foarte rău, l-a rugat pe Stalin ca, în cazul în care starea lui de sănătate s-ar fi agravat, să îl ajute să ia cianură de potasiu. Cu toate acestea, Stalin nu s-a simţit în stare să facă acest lucru[21].

---

[15] Radzinsky, 2003, p. 231-232.
[16] Lenin, 1967a, p. 367.
[17] Lenin, 1967a, p. 367.
[18] Souvarine, 1991, p. 254.
[19] Volkogonov, 1994, p. 286.
[20] Volkogonov, 1999, p. 264.
[21] Există o întreagă polemică în ceea ce priveşte acest episod, unii istorici afirmând că Lenin ar fi murit otrăvit de către Stalin.

Cunoscând acest episod, Troţki avea să-l acuze, în timpul luptelor intestine pentru putere, că Stalin l-a otrăvit pe Lenin pentru a-i grăbi sfârşitul. În articolul intitulat *Superborgia de la Kremlin,* Troţki afirma că Iagoda, un om de încredere al lui Stalin, avea un dulap plin cu otrăvuri, din care ar fi luat una şi i-ar fi administrat-o lui Lenin pentru că se temea că acesta se va însănătoşi, fapt ce i-ar fi dat peste cap planurile de a ajunge la cârma ţării[22].

2. Stalin contra segmentului de stânga

Stalin, Zinoviev şi Kamenev s-au coalizat într-un triumvirat – *troica* – menit a-i ţine piept lui Troţki, a-i diminua influenţa şi a-l izola. În acest sens, Troţki a început să fie criticat şi acuzat de fracţionism (cea mai mare temere a lui Lenin cu privire la viitorul partidului) şi defetism. Însă *troica* nu a fost în stare să-l înfrunte deschis pe Troţki. Pentru a-şi realiza planurile, această grupare s-a amplificat, devenind *semiorka* – un comitet secret alcătuit din şapte membri, prin asocierea lui Kalinin, Tomski, Rîkov şi Kuibîşev la *troică*[23]. Această grupare îşi avea agenţii ei, emisarii proprii, auxiliarii şi propriul cifru pentru corespondenţă. *Semiorka* dispunea de resurse considerabile de la stat, de toate mijloacele de propagandă, presiune, intimidare şi corupţie. Lipsită de superioritatea intelectuală a adversarilor ei, această grupare a beneficiat de o experienţă îndelungată în luptele intestine, neavând nici un scrupul pentru a-şi atinge scopurile; iar Stalin a fost cel care a ţinut frâiele conspiraţiei[24].

La data de 21 ianuarie 1924, Lenin a încetat din viaţă. În acest moment, Troţki era plecat la Tiflis (Tblisi). În stilu-i caracteristic, Stalin a trimis o telegramă prin care l-a indus în eroare pe Troţki, în acel document precizându-se data de 26 ianuarie ca zi al ceremonialului funerar. Înmormântarea lui Lenin a avut loc în data de 27 ianuarie, dată la care Troţki ar fi putut ajunge la Moscova.

Absenţa lui Troţki de la înmormântare a produs o impresie foarte nefavorabilă în rândurile populaţiei şi, în special, membrilor de partid, fiind privită ca o întinare a memoriei lui Lenin. Dmitri Volkogonov atribuie lipsa lui Troţki de la funeralii ca elementul decisiv ce a dus la înfrângerea sa în lupta pentru supremaţie în partid[25]. În cadrul ceremonialului, Stalin a căpătat încă un avantaj, fiind cel care a rostit cuvântarea la funeraliile lui Lenin. Vederea lui în fruntea cortegiului a avut un efect psihologic, sugerând o continuitate între el şi Lenin, impresie întărită şi de conţinutul discursului său în care s-a angajat să urmeze tradiţia defunctului[26].

După Congresul al XIII-lea (23-31 mai 1924), numărul membrilor Comitetului Central a crescut; dar, în loc să lărgească "oligarhia" conducătoare, aşa cum prezisese Lenin, această creştere numerică a redus şi mai mult rolul celor două comitete, în favoarea birourilor lor restrânse şi, în ultimă instanţă, a Secretarului

[22] Volkogonov, 1999, p. 277.
[23] Souvarine, 1999, p. 288.
[24] Souvarine, 1999, p. 288.
[25] Volkogonov, 1999, p. 276.
[26] Lynch, 1994, p. 28.

General[27]. Tranformarea partidului într-o organizație de stat a făcut posibilă apariția unei noi forme de carierism[28], doar astfel putând fi explicate numeroasele comploturi în interiorul partidului. Stalin a rămas Secretar General, funcția sa căpătând un rol tot mai important[29].

Stalin a început o muncă invizibilă și fără precedent: el îi plasa, deplasa și înlocuia pe funcționarii din partid, după criterii doar de el știute. Pentru acest demers nu avea nevoie de pretexte, fiind suficientă invocarea disciplinei pentru a justifica numirile și mutările[30].

Prin publicarea lucrării *Lecțiile lui Octombrie*, în octombrie 1924, Troțki a agitat și mai tare *troica* și susținătorii ei. Această lucrare conținea atacuri acide la adresa lui Zinoviev și Kamenev, precum și a altor "vechi" bolșevici pentru criticile pe care aceștia i le aduseseră lui Lenin[31]. Însă publicarea acestei lucrări nu a avut efectul scontat, Kamenev ripostând prompt prin publicarea cărții *Lenin sau Troțki,* în care îl acuza de menșevism. Devenit bolșevic abia în iunie 1917, Troțki a fost vulnerabil în fața atacurilor lui Kamenev, acesta din urmă aducând în discuție numeroasele dezacorduri ale lui Troțki cu Lenin.

Guvernul statului sovietic, așa cum evoluase până în 1924, avea două părți principale: Consiliul Comisarilor Poporului (echivalentul unui cabinet ministerial) – responsabil cu alcătuirea politicilor publice – și Secretariatul, responsabil cu implementarea acestor politici. Ambele organisme își recrutau membrii din rândurile Partidului Bolșevic și erau controlate de acesta. Trăsătura vitală a acestui sistem guvernamental era conducerea de partid. Până în anul 1922, toate celelalte partide au fost declarate ilegale, astfel că Rusia era stat cu un partid unic. Pentru oricine dorea să dețină un post administrativ sau guvernamental era vital să fie membru de partid[32].

Stalin a devenit veriga indispensabilă în lanțul constituit de Partidul Comunist și conducerea guvernamentală sovietică. Aceste funcții i-au conferit puterea de a tutela și dreptul de a numi funcționari în partid. El și-a folosit această putere pentru a-și plasa propriii susținători în poziții cheie. Deoarece aceștia își datorau posturile (Stalin putea să-i demită la fel de ușor cum îi numise) "bunăvoinței" Secretarului General, acesta conta pe sprijinul lor în cadrul supunerii la vot în diferitele comitete și congrese ce alcătuiau aparatul administrativ al statului sovietic[33].

Nici un alt rival nu se compara cu Stalin ca poziție în controlul mecanismului de partid; indiferent de calitățile persoanelor sau grupurilor care i se opuneau și oricâtă forță ar fi avut argumentele acestora, el putea în orice moment să pună în aplicare mașina de votare și, prin urmare, să-i învingă[34]. După moartea lui Lenin,

[27] Souvarine, 1999, p. 305.
[28] Volkogonov, 1999, p. 247.
[29] Pintescu, 2004, p. 142.
[30] Souvarine, 1999, p. 251.
[31] McCauley, 2012, p. 82.
[32] Volkogonov, 1999, p. 247.
[33] Lynch, 1994, p. 26.
[34] Lynch, 1994, p. 26.

Secretarul General al partidului şi-a subordonat treptat, dar consecvent, liderii politici, după care, cu timpul, i-a îndepărtat din funcţii şi i-a eliminat fizic[35].

Avantajul lui Stalin asupra rivalilor săi a crescut datorită unor schimbări în structura partidului. Între anii 1923-'25 a avut loc "recrutarea leninistă", o acţiune cu scopul de a mări numărul proletarilor din cadrele sale. Această acţiune a dus la mărirea numărului membrilor PC (b) de la 300.000, în anul 1922, la aproape 600.000, în 1925. Cei mai numeroşi dintre noii aderenţi erau persoane lipsite de pregătire şcolară şi fără educaţie politică, dar cu destulă minte pentru a înţelege că numeroasele privilegii pe care le aducea calitatea de membru de partid depindeau de loialitatea lor faţă de cei ce i-au admis în rândul cadrelor politice. Răspunderea pentru supravegherea şi verificarea "recrutării leniniste" a revenit funcţionarilor oficiali ai Secretariatului, care lucrau direct cu Stalin, punându-i acestuia la dispoziţie o masă de votanţi de încredere în diversele comitete de partid la nivel local şi central. În acest fel, creşterea numărului de membri i-a sporit puterea de dominaţie. Istoricii caracterizează acest fenomen de recrutare ca fiind trecerea de la "*partidul de elite al lui Lenin la partidul de masă al lui Stalin*"[36]. Acest sistem era cea mai bună garanţie posibilă de loialitate: prin faptul că fiecare generaţie nouă depindea de linia politică a conducătorului, care a creat slujbele prin epurări[37], era foarte clar că aceştia vor aplica directivele pe care le primeau.

În tot acest timp, Stalin a continuat să acţioneze din culise, înlăturându-i pe suporterii lui Troţki din posturile importante de la Comisariatul pentru Armată şi Marină. În decurs de optsprezece luni, mulţi comandanţi de districte armate şi secţii şi-au pierdut locurile de muncă. Având în mână maşinăria numirilor, Stalin a propulsat oameni noi care erau fideli membrilor *troicii*[38].

Eşecurile lui Troţki în războiul de propagandă al deceniului al treilea au avut ca efect situarea sa într-o poziţie din care nu putea convinge nici Biroul Politic, nici Comitetul Central să voteze în favoarea propunerilor pe care le avansa. Abilitatea lui Stalin de a manevra cadrele în scopul votării propriilor propuneri în disputele cruciale şi-a spus cuvântul. Zinoviev şi Kamenev au fost folosiţi ca armă împotriva lui Troţki, ei fiind secretarii generali ai sovietelor Moscovei, respectiv Leningradului[39]. Motivaţia personală a celor doi a fost antipatia faţă de Troţki, cel care încercase să îi înlăture reamintind partidului că nu-l susţinuseră pe Lenin în 1917.

Împotriva lui Troţki şi a opoziţiei "de stânga" au fost votate rezoluţii în aproape toate organizaţiile de partid. Comitetul Leningrad, aflat sub conducerea lui Zinoviev, a propus excluderea lui Troţki din partid. Multe celule de partid, inclusiv din armată şi marină, au propus excluderea lui Troţki din funcţia de Comisar al Poporului pentru Problemele Armatei şi Marinei, această chestiune urmând a fi discutată la plenara CC din 17 ianuarie 1925; fără a mai aştepta lucrările plenarei,

[35] Cojocaru, 2005, p. 172.
[36] Lynch, 1994, p. 26-27.
[37] Arendt, 1994, p. 560.
[38] Volkogonov, 1999, p. 268.
[39] Lynch, 1994, p. 35.

Troţki a trimis o declaraţie prin care solicita să fie eliberat din funcţie[40], declarând că este gata "*să îndeplinească orice muncă încredinţată de CC în orice funcţie sau în afara oricărei funcţii şi, se înţelege de la sine, în condiţiile oricărui control de partid*"[41]. Din acest moment, şansele sale de a învinge *troica* s-au diminuat considerabil. În urma plenarei, Troţki a fost eliberat din funcţie, dar a rămas în Biroul Politic[42]. Acesta a fost înlocuit la conducerea Comisariatului de către Mihail Frunze, un comandant în timpul Războiului Civil şi, totodată, un apropiat al lui Zinoviev. Dar, în noiembrie 1925, Frunze a fost supus unei operaţii de ulcer şi a murit pe masa de operaţie. În locul său a fost numit Kliment Voroşilov, un apropiat al lui Stalin[43].

Concomitent cu înfrângerea lui Troţki coeziunea din cadrul *troicii* s-a redus considerabil deoarece obiectivul acestei alianţe fusese îndeplinit. Foarte curând după înfrângerea opoziţiei troţkiste, în partid a apărut o nouă opoziţie – "opoziţia unită" – în fruntea căreia se aflau Zinoviev şi Kamenev, care se alăturaseră lui Troţki. Înţelegând că au consolidat regimul birocratic prin sprijinirea lui Stalin, aceştia se temeau că pregătiseră terenul pentru un dictator[44]. După moartea lui Lenin, locul acestuia în Biroul Politic a fost luat de către Buharin; astfel, la sfârşitul anului 1924, Biroul Politic avea şapte membri cu puteri depline: Troţki, Zinoviev, Kamenev, Stalin, Rîkov, Tomski şi Buharin[45]. Avându-i de partea sa pe ultimii trei, Stalin a înţeles că putea ieşi de sub tutela lui Zinoviev şi Kamenev. Aceştia au fost de acord cu construirea socialismului într-o singură ţară, teorie care tocmai fusese denunţată de către tandemul Zinoviev-Kamenev[46].

La Congresul al XIV-lea al PC (b), din decembrie 1925, Zinoviev a avertizat partidul cu privire la degenerarea birocratică, însă argumentele sale au fost neconvingătoare. Kamenev, în schimb, a ţinut un discurs mai dur, susţinând:

"*Suntem împotriva întronării unei teorii a*
[*conducătorului*]*, suntem împotriva întronării unui*
[*conducător*] *... Personal, nu cred că secretarul nostru*
general este persoana care poate să-i reunească în jurul
său pe vechii bolşevici ..."[47].

Drept urmare pentru acest atac, în iunie 1926, Stalin i-a scris lui Molotov că a venit timpul "*să le zdrobească mutrele lui Troţki, Grişa* [Zinoviev] *şi Kamenev*"[48]. Kamenev şi Zinoviev au fost demişi din funcţiile sale de secretari generali, fiind înlocuiţi cu Molotov[49], respectiv Kirov[50]. În octombrie 1926, Troţki şi Zinoviev au

[40] Deutscher, 1953, p. 364.
[41] Medvedev, 1991, p. 51.
[42] Medvedev, 1991, p. 51.
[43] Conquest, 2003, p. 123-124.
[44] Volkogonov, 1999, p. 278.
[45] Medvedev, 1991, p. 52.
[46] Deutscher, 1953, p. 366.
[47] Volkogonov, 1999, p. 279.
[48] Volkogonov, 1999, p. 279.
[49] Lynch, 1994, p. 36.
[50] Payne, 1968, p. 369.

fost excluși din Biroul Politic, un an mai târziu fiind îndepărtați și din Comitetul Central. Aceste schimbări în eșalonul superior al conducerii de partid l-au adus pe Stalin și mai aproape de victorie. Astfel, în anul 1926, liderii "opoziției unite" sunt excluși din Biroul Politic, locurile lor fiind luate de către Molotov, Voroșilov și Kalinin, oameni fideli ai lui Stalin[51]. Însă mânia acestuia (sau doar experiența sa în ceea ce privește comploturile interne) nu s-a oprit aici: odată cu aceștia au fost demiși și prietenii și apropiații recent demișilor membri ai Politburo-ului[52]. Victoria decisivă asupra "opoziției unite" avea să fie obținută în urma lucrărilor Congresului al XV-lea al PCUS din decembrie 1927, când Zinoviev, Kamenev și Troțki au fost excluși din partid, împreună cu alți 74 de membri activi ai opoziției[53].

Mijloacele de comunicare de care a dispus Stalin au jucat un rol deosebit de important în luptele intestine ale partidului. Boris Bajanov, unul dintre secretarii lui Stalin în anii '20, relatează cum, într-o zi, a intrat neanunțat în biroul acestuia, surprinzându-l în timp ce asculta o convorbire. Centrala telefonică instalată pe birou îi permitea să asculte convorbirile pe care le purtau Zinoviev, Kamenev și Troțki, conferindu-i acestuia o armă colosală[54]. Practic, Secretarul General s-a aflat în situația de a ști tot ce se petrecea între ei, aceștia nici măcar nu bănuind că le sunt cercetate planurile, faptele și gândurile. Astfel, Stalin știa dinainte orice gândeau despre el și cum doreau să acționeze, putând foarte ușor să le contracareze mișcările[55].

3. Stalin contra facțiunii de dreapta

După înfrângerea "opoziției unite", Stalin a trecut la lupta împotriva segmentului de dreapta, ai cărei reprezentanți erau Rîkov, Tomski și Buharin, odată cu învingerea opoziției unite, alianța dintre aceștia nemaiavând un scop bine definit.

La fel cum în anul 1925 se despărțise de membrii *troicii*, în anul 1927 a venit rândul debarasării de Buharin, Rîkov și Tomski, Secretarul General aliindu-se în acel moment cu noii membri sosiți în partid, oameni a căror ascensiune se datora lui Stalin[56].

Deși aceștia nu reprezentau o opoziție la adresa lui, Stalin a decis să acționeze deoarece se împotriveau proiectelor sale agrare și industriale a căror implementare începuse în 1928[57]. După înfrângerea politică a stângii, Stalin s-a simțit liber să acționeze după cum dorea. Așa cum au dovedit-o deciziile pe care le-a luat ulterior, prezentarea sa drept promotor al ideilor centriste a fost doar pentru a-și prezenta oponenții drept extremiști. Unii cercetători au sugerat că, în 1928, Stalin a devenit preocupat de lipsa de cereale și a decis că singurul mod de a evita o criză era să se

[51] Medvedev, 1991, p. 57.
[52] Payne, 1968, p. 369.
[53] Medvedev, 1991, p. 65.
[54] Bajanov, 1991, p. 37-39.
[55] Bajanov, 1991, p. 39.
[56] Ball, 2006, p. 186.
[57] Lynch, 1994, p. 37.

bazeze pe metodele drastice ale colectivizării, cu toate că această soluție fusese avansată de latura stângă a partidului pe care el o înlăturase[58].

Adepții dreptei au susținut că ar fi mai productiv dacă industria ar fi lăsată să evolueze în mod natural, considerând că statul trebuie să acorde asistență, nu să dirijeze. Însă aceștia aveau două slăbiciuni fundamentale: una ideologică și una organizatorică[59]. Faptul că au pledat pentru procedee blânde cu țăranii nu se potrivea nevoilor partidului, considerându-se că timpurile cereau o rezistență hotărâtă în fața dușmanilor interni și externi ai revoluției. Din poziția în care se afla, Stalin i-a acuzat pe reprezentanții dreptei de a fi vinovați de subestimarea crizei cu care se confruntau partidul și Uniunea Sovietică.

În acel moment, date fiind interesele sale, Stalin nu a făcut altceva decât să adopte ideile extremei stângi, pe ai cărei reprezentanți îi zdrobise cu atâta ardoare. Stalin definea colectivizarea ca o instituire a colhozurilor și sovhozurilor pentru a elimina toate elementele capitaliste din agricultură. *Colhozurile* (ferme colective) trebuiau conduse în sistem de cooperative în care țăranii să-ți pună resursele în comun și să împartă munca și retribuția. *Sovhozurile* (ferme de stat) foloseau munca țăranilor direct pentru stat, care le plătea salarii. În practică, diferențele dintre aceste tipuri de ferme erau minore deoarece ambele urmau să fie mijlocul prin care proprietatea privată țărănească asupra pământului lua sfârșit și agricultura era pusă în serviciul intereselor statului sovietic[60]. Tactica Biroului Politic a fost aceea ca accesul la oricare dintre ferme să fie voluntar; însă comitetele locale de partid au fost obligate să întreprindă acțiuni propagandistice pentru a încuraja înscrierea în ferme[61].

În anul 1928, Stalin a hotărât lichidarea NEP-ului, aducând în discuție problema colectivizării agriculturii[62]. Buharin, liderul grupării de dreapta din cadrul partidului (susținut de către Rîkov și Tomski), a fost cel care a deschis șirul confruntărilor cu Secretarul General față de politica economică existentă în statul sovietic. Nefiind încă pregătit pentru înfrângerea definitivă a lui Buharin, Stalin i-a propus o înțelegere pe care acesta a refuzat-o[63]. Teoreticianul partidului a încercat o alianță cu doi dintre foștii săi adversari – Zinoviev și Kamenev – care, la rândul lor, l-au refuzat. Mai mult decât atât, Kamenev i-a raportat lui Stalin propunerea primită[64].

Stalin și noii săi aliați au respins ideea colegilor din Biroul Politic de a obține cereale prin creșterea prețului, măsură ce i-ar fi determinat pe țărani să vândă o parte din produse[65].

După rechizițiile forțate de cereale, în ianuarie 1928, Biroul Politic, aflat sub puternica influență a lui Stalin, a ignorat apelul lui Buharin pentru revenire la NEP și

[58] Lynch, 1994, p. 37.
[59] Lynch, 1994, p. 37.
[60] Lynch, 1994, p. 43.
[61] Service, 2006, p. 266.
[62] Radzinsky, 2003, p. 267.
[63] Radzinsky, 2003, p. 268.
[64] Radzinsky, 2003, p. 269-270.
[65] Ball, 2006, p. 189.

a început să prezinte ideile acestuia ca pe o deviație de dreapta a principiilor marxist-leniniste[66].

Pe tot parcursul anului 1929, disensiunile dintre Stalin şi aripa dreaptă a partidului au continuat. În urma nenumăratelor atacuri din cadrul plenarelor CC, în care Stalin îl ataca în mod deschis, Buharin s-a speriat, treptat adoptând o atitudine conciliatoristă. În acelaşi an, Buharin şi-a pierdut poziția de editor al ziarului *Pravda*[67], din care lansase numeroase atacuri împotriva lui Stalin.

În noiembrie 1929, a avut loc capitularea publică a lui Buharin şi a susținătorilor săi. Vocea prin care s-a făcut auzită renunțarea luptei contra liniei generale a partidului a fost cea a lui Rîkov, cel care a dat publicității o declarație comună în care se sublinia că sunt de acord cu lichidarea chiaburimii[68]; concomitent, Buharin a fost exclus din Biroul Politic (pentru o perioadă de timp). Înlocuindu-i pe Tomski, Rîkov, Buharin din funcțiile pe care le deținuseră, "dreapta oportunistă", așa cum o numise Stalin, a fost învinsă. Acestora li s-a permis să rămână în partid doar după ce şi-au recunoscut public greşelile de doctrină. Triumful lui Stalin asupra segmentelor de stânga şi de dreapta era complet[69].

În noiembrie 1937, vorbind într-un cerc de apropiați, Stalin a spus că Troțki, Zinoviev, Kamenev şi ceilalți rivali în lupta pentru putere din anii '20 au fost depășiți de către aliații săi (Molotov, Kaganovici, Voroşilov), cu toate că opozanții aveau o reputație foarte bună în partid[70]. În ciuda faptului că erau teoreticieni şi oratori mai buni decât el, faptul că a avut sub control "maşinăria organizațională" i-a conferit avantajul decisiv[71].

4. Moştenirea leninistă

Un factor asociat care a legitimat poziția lui Stalin este faptul că a devenit beneficiar a ceea ce s-a numit "moştenirea lui Lenin". Prin aceasta se înțelege tradiția de autoritate şi comandă pe care acesta o instaurase în timpul vieții lui şi veneрația cu care a fost privit după moarte. Lenin a fost un excelent exemplu de neîndurare şi viclenie, în acelaşi timp Stalin rămânând ferm în dorința de atingere a scopului propus şi abilitatea de "a lucra cu cadrele". Fiind un elev excelent, Stalin a conştientizat repede că Lenin era grav bolnav şi a intuit că acesta îi va fi de folos după ce va muri şi va fi canonizat[72]. Dacă Lenin considera puterea drept unealtă de acțiune, pentru Stalin, din punct de vedere psihologic, puterea a fost întotdeauna ceva separat de scopurile pe care aceasta trebuia să le servească. Dorința de a fi stăpân peste ceilalți a fost principalul resort al personalității sale[73].

---

[66] Service, 2006, p. 265.
[67] Ball, 2006, p. 191.
[68] Radzinsky, 2003, p. 278.
[69] Lynch, 1994, p. 38-39.
[70] Conquest, 2003, p. 126.
[71] Conquest, 2003, p. 126.
[72] Volkogonov, 1994, p. 300.
[73] Troțki, 1996, p. 105.

În anul 1921, făcând aluzie la abuzurile "falşilor comunişti" în sate, Lenin scria: "*Este nevoie de o mână de fier. Toate acestea trebuie curăţate prin teroare: judecată imediată. Pedeapsă cu moartea, fără şovăire*"[74]. Recursul la "mâna de fier" nu-i displăcea lui Stalin, înclinat în mod natural spre acest mijloc de dominare. Însă Lenin nu a prevăzut, aşa cum era şi firesc, efectele acestei metode aplicate în exces şi fără instrucţiunile lui. În opinia lui Lenin, revoluţia nu avea scopul de a transfera aparatul birocratico-militar din mâinile unora în mâinile celorlalţi ci, efectiv, să-l zdrobească. Această idee s-a imprimat adânc în mintea lui Lenin, acesta considerând-o cea mai bună metodă de a preveni reacţiile contrarevoluţionare care provocaseră eşecul Revoluţiei din Februarie. Astfel se poate explica distrugerea pe care Lenin şi, mai ales, succesorul său, Stalin, au semănat-o în URSS după preluarea puterii[75].

Prin capacitatea sa de a-şi adapta mijloacele de obţinere a obiectivelor sale, Stalin poate fi considerat, fără putinţă de tăgadă, unul dintre cei mai abili oameni politici ai secolului al XX-lea. Trecând printr-o luptă internă din care avea să iasă câştigător folosind orice mijloc posibil pentru acest deziderat, Stalin a reuşit să supună populaţia statului sovietic intereselor pe care el le considera primordiale, chiar dacă (uneori) nu ar fi fost necesare brutalele măsuri adoptate. De altfel, directivele sale au fost liantul care a făcut posibilă existenţa totalitarismului de tip comunist timp de aproape jumătate de secol pe patru continente ale lumii.

Departe de fi adepţii principiului *counterfactual conditional* (închipuire a unor condiţii contrare faptelor întâmplate), este involuntar un exerciţiu de imaginaţie pentru a presupune care ar fi fost situaţia politică mondială în secolul al XX-lea dacă altul ar fi fost deznodământul luptei pentru supremaţie în PC (b) din anii '20.

[74] Souvarine, 1999, p. 253.
[75] Pipes, 1998, p. 118.

BIBLIOGRAFIE

Arendt, 1994	Arendt, H., 1994, ***Originile totalitarismului***, trad. de Ion Dur şi Mircea Ivănescu, Ed. Humanitas, Bucureşti, 675 p.
Bajanov, 1991	Bajanov, B., 1991, ***Kremlinul anilor '20: memoriile fostului secretar al lui Stalin***, trad. de Mihai Coruţ, Ed. Cogito, Oradea, 164 p.
Ball, 2006	Ball, A., 2006, *Building a new state and society: NEP, 1921–1928*, în Suny, R. G. (editor), ***The Cambridge History of Russia***, ***vol. III***, Cambridge University Press, Cambridge, 842 p.
Cojocaru, 2005	Cojocaru, G. E., 2005, ***Tratatul de Uniune Sovietică***, Ed. Civitas, Chişinău, 735 p.
Conquest, 2003	Conquest, R., 2003, ***Stalin: breaker of nations***, Ed. Phoenix, Londra, 366 p.
Deutscher, 1953	Deutscher, I., 1953, ***Staline: biographie politique***, trad. din limba engleză de Jean-Pierre Herbert, Ed. Gallimard, Paris, 704 p.
Lenin, 1967a	Lenin, V. I., 1967a, ***Opere complete, vol. 45***, ediţia a II-a, Ed. Politică, Bucureşti, 736 p.
Lynch, 1994	Lynch, M., 1994, ***Stalin şi Hruşciov: URSS, 1924-1964***, trad. de Roxana-Aura Duma, Ed. ALL, Bucureşti, 176 p.
McCauley, 2010	McCauley, M., 2010, ***Stalin şi stalinismul***, trad. de Ioana Bârzeanu, Ed. Meteor Press, Bucureşti, 248 p.;
McNeal, 1959	McNeal, R. H., 1959, *Lenin's Attack on Stalin: Review and Reappraisal*, în *American Slavic and East European Review*, vol. 18, nr. 3, p. 295-314.
Medvedev, 1991	Medvedev, R., 1991, ***Despre Stalin şi stalinism: consemnări istorice***, trad. de Margareta Şipoş, Ed. Humanitas, Bucureşti, 352 p.
Payne, 1968	Payne, R., 1968, ***The rise and fall of Stalin***, Pan Books, Londra, 797 p.
Pintescu, 2004	Pintescu, A., 2004, ***Stalin şi „holocaustul roşu”***, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 401 p.
Pipes, 1998	Pipes, R., 1998, ***Scurtă istorie a revoluţiei ruse***, trad. de Cătălin Pârcălabu, Ed. Humanitas, Bucureşti, 384 p.
Radzinsky, 2003	Radzinsky, E., 2003, ***Stalin***, trad. de Maria Leu, Ed. Aquila '93, Oradea, 682 p.
Riasanovsky, 2001	Riasanovsky, N. V., 2001, ***O istorie a Rusiei***, trad. de Aneta Voroniuc, Iaşi, Institutul European, 704 p.
Sebag Montefiore, 2004	Sebag Montefiore, S., 2004, ***Stalin: the court of the Red Tsar***, Ed. Weidenfeld & Nicolson, Londra, 693 p.
Service, 2006	Service, R., 2006, ***Stalin: a biography***, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge, Massachusetts, 715 p.

Souvarine, 1999	Souvarine, B., 1999, ***Stalin: studiu istoric al bolșevismului***, traducere de Doina Jela Despois, Ed. Humanitas, București, 618 p.
Troțki, 1996	Troțki, L. D., 1996, ***Stalin: (biografia politică)***, trad. de Ion Grigoriu, Ed. Timpul, Iași, 144 p.
Volkogonov, 1994	Volkogonov, D., 1994, ***Lenin: o nouă biografie***, trad. de Anca Irina Ionescu, Ed. Orizonturi, București, 570 p.
Volkogonov, 1999	Volkogonov, D., 1999, ***Troțki: eternul radical***, trad. de Anca Irina Ionescu, Ed. Lider, București, 523 p.
Werth, 2000	Werth, N., 2000, ***Istoria Uniunii Sovietice: de la Lenin la Stalin (1917-1953)***, trad. de Florin Constantiniu, Ed. Corint, București, 144 p.